

„Ha én főnök lennék, bizonyos szint fölött nem süllyednék bizonyos szint alá.”
Esterházy Péter: Termelési-regény

Fejlődépszichológia-8

Az óvodáskor. Testi, értelmi, érzelmi fejlődés. Egocentrizmus mint a gyermeki lét velejárója. Rajz, játék, mese. Gyermekcultúra ma.

Dr. József István

Az óvodáskor

- Az óvodáskorú gyermek életében jelentős szerepe van az **érmelmeknek**, amelyek minden megnyilvánulását, tetteit, cselekedeteit döntően befolyásolják. Ezt a folyamatot a hétköznapi életben úgy jellemezhetjük, hogy „**szíve szerint**” dönt.
- A megismerő folyamatok közül **kiemelkedő szerepe van a képzeletnek, a fantáziának**, melyek segítségével számára ismeretlen dolgokra próbál magyarázatot adni. Érzelmeivel és fantáziájával függ össze felfokozott **meseszeretete** is.
- Az óvodás elsősorban arra tud figyelni és emlékezni, ami **érmelmileg megragadja** őt, és **érdeklődését felkeltette**. Főként a nagyon pozitív, vagy nagyon negatív érzelmi töltetű dolgokra fog emlékezni. Jellegzetes sajátossága az önkéntelen figyelem és az emlékezés. Fontos szerepe van az óvodáskorú gyermek tevékenységében a **motiválásnak**.
- **Fő tevékenységi formája a játék**, amelynek során előszeretettel utánozza a felnőtteket, játékában arra törekszik, hogy önállóan vegyen részt az életükben és tevékenységükben, megpróbálja átélni azokat az élményeket, amelyek vonzóak számára a felnőttek viselkedésében.

A medence csontjai még különállóak, nem nőttek össze, ezért **kerülni kell a nagy terheléseket.**

Az óvodásgyermek izmai hamar kifáradnak, ugyanakkor a dús vérellátás következtében rendkívül **gyorsan regenerálódnak**, emiatt fokozott mozgásigénye és fáradékonysága nincs egymással ellentétben.

Az óvodásgyermek intenzív idegrendszeri fejlődése következtében **gyorsan tanul**, ám az ismeretek megtartásához sok ismétlésre, gyakorlásra van szüksége. Az idegrendszer **plaszticitása** (alakíthatóság, formálhatóság, rugalmasság) nagy.

A feltételes idegkapcsolatok kialakítása gyorsan, rövid idő alatt és eredményesen zajlik le. Az idegrendszeri folyamatok közül eleinte a **serkentés van túlsúlyban a gátlással szemben**, ezzel magyarázható az ilyen korú gyermekek nagy mozgásigénye.

Az életszakasz közepére a folyamatos idegrendszeri éréssel párhuzamosan a **serkentés és gátlás kiegyenlítődik**, a gyermekek egyre nyugodtabbá, higgadtabbá válnak. Mozgásformái folyamatosan gazdagodnak, egyre változatosabbak lesznek a sokféle tevékenységnek és játéknak köszönhetően.

A mozgásszervek fejlődése és a mozgásképeségek alakulása egymással összefüggésben mennek végbe. Járása biztonságosabbá válik, a futás már jól megkülönböztethető a járástól. Míg a kiscsoportos gyermeknél ez a kettő egyáltalán nem különböztethető meg, a nagycsoportosok már felgyorsuló egyenletes futásra képesek.

Az óvodás az erős motiváltsága következtében gyakran „futva jár”.

Az óvodáskor elején túlsúlyban vannak a **spontánmozgások**, de a korszak végére a tárgyi cselekvésekben **kialakulnak a tudatos, célirányos, akarati** mozgások.

Fejlődnek a nagymozgások, 5-6 éves korra a gyermek mozgása egyre kitartóbbá, összerendezettebbé válik, ügyessége nő, könnyen megtanul úszni, biciklizni, mászókázni, fogócskázni, labdázni. Jelentős a **kéz finommozgásának** fejlődése is - melyben a lányok ügyesebbek -, a gyermek képes az építésre, gyurmázásra, rajzolásra, gyöngyfűzésre, cipőjének megkötésére.

Az óvodások veszélyérzete lényegesen kisebb, mint bizonyítási és mozgásvágyuk, ami miatt sokszor érhetik őket balesetek. A korszak végére a gyermek mozgása **akaratlagosan befolyásolt**, képessé válik mozgását és viselkedését kordában tartani.

A mese szerepe a gyermek személyiségfejlődésében

Mese - kiemelkedő szerep tölt be, hallgatása során aktívan mozgósítja képzeletét.

B. Bettelheim

A jó és a rossz polarizált – mint a gyermeki gondolkodás is.

3 éves korban még kevésbé él a mesetudat, a gyermeknek **nehezebbé esik elkülöníteni a valóságot a mese elemeitől**. Ez félelmet, szorongást indukálhat, ezért ebben a korban gondosan meg kell válogatni a megfelelő gyermekirodalmat, rövid, egyszerű cselekményű, csekély konfliktust tartalmazó történeteket célszerű preferálni.

A **mesetudat** 4-5 éves korban **fokozatosan** alakul ki, vagyis a történet egyes részeiben már felfedezi, ráismer a valótlanra. Minél többet megtapasztal a valóságból, minél több élményre tesz szert az igazi világból, annál jobban **képesé válik elkülöníteni** a mese valóságos és nem lehetséges elemeit, mozzanatait.

Nagycsoportos korra képesé válik adott pillanatban beleélni magát a mesehelyzetbe, lelkesen drukkol, segít a mesehősöknek, ugyanakkor pontosan tudja, hogy aminek részese, az **nem igazi esemény**.

A beszéd fejlődése

Beszédaktivitása ugrásszerűen megnő. Számptalan új ingerrel, tevékenységekkel, személyekkel, tárgyakkal, ismeretekkel kerül kapcsolatba, melyek **gondolkodásra, ezáltal beszédre készítetik.**

A beszéd a gondolkodás nyelvi kifejező eszköze, így ez a két dolog együtt, **párhuzamosan fejlődik**, vagyis minél többet beszél, kommunikál, annál jobban mozgósítja, fejleszti gondolkodását.

Kiscsoportos korban még inkább a **szituatív beszéd** a jellemző, nagyobb óvodáskorra beszéde fokozatosan átvált önmagában is értelmezhető, összefüggő, ún. **kontextusos beszéddé.**

A kontextusos beszéd csak akkor alakul ki, ha a gyermek **gondolkodása már túlhaladt a cselekvő-szemléletes szinten**, vagyis **gondolkodásának nem feltétele a konkrét cselekvés.**

Kb. 4-5 éves kor „*első miért?-korszak*” - *szociális-miért*

Végtelen, folyamatos kérdés-sor.

Kérdések mögötti motiváció.

Az óvodáskorú gyermek beszédfejlődésének főbb tendenciái és jellemzői

- a szituációs beszédjelleg háttérbe szorul, és fokozatosan kifejlődik a kontextusos beszéd
- a beszéd folyamatossá válik, erőteljesen gazdagodik a szókincs, és változatosabb lesz a mondatszerkesztés
- fokozatosan felszabadul az érzelmek uralma alól, és fegyelmezettebbé válik, reális szociális funkciója gazdagodik.

A gyermeki világkép

Egocentrizmus.

A gyermek gondolkodásának sajátos problémaköre a gyermeki világkép, melybe **Piaget** szerint a világ jelenségeiről, azok okairól alkotott magyarázó elvek tartoznak.

- **Artificializmus** (artificiális = művi, mesterséges)- emberek készítette természeti jelenségek
- **Animizmus** (anima = lélek, animizmus = meglelkesítő, vagyis megelevenítő) - dolgoknak, tárgyaknak életet, szándékot, pszichikus funkciót tulajdonít. A tárgyakat az emberre jellemző tulajdonságokkal, sajátosságokkal ruházza fel.
- **Mágikus** (varázslatos) **gondolkodás** - varázslatos oksági viszonyok jelenségek között.
- **Finalizmus** (előre meghatározott céltudatosság) - célokság

Piaget - törvényszerűen valamennyi gyereknél megjelennek.

A gyermek akaratí élete

Tevékenységét az **önkéntesség** jellemzi, de életének vannak olyan keresztmetszetei, ahol bizonyos **szabályokhoz alkalmazkodnia kell**. Viselkedésében megszorodnak az **érzelemkinyilvánítások**, melyek egyre differenciáltabban és tartósabban, tartalmukban gazdagabban fejeződnek ki.

Fokozott önállósulási törekvés - egyéni sajátosságtól függően nem tűr el környezetétől segítséget.

Képességeinek fejlettsége azonban nincs mindig arányban cselekvési törekvéseivel, vágyaival és elképzelésével, ezért sokszor sikertelenség éri, a frusztráció elviselését viszont még nem tudja mindig adekvátan kezelni.

Vagy nem tesz semmit, ezáltal inaktív állapotba kerül, vagy dac-reakció váltódik ki.

Az **önuralom** az óvodáskor alatt jelentősen nő, az életkor végére képessé válik akaratát, indulatait adekvátan kezelni, az **én-es motívumokat felváltják a szociális motívumok**.

Feladattudat

Iskolai életre készít elő. A **kiscsoportos** még nem eredményért, hanem a **funkcióörömeért**, tevékenységért gyurmázik, játszik, épít. A **nagycsoportos** már törekszik arra, hogy az alkotását befejezze. Tevékenysége során egyre nagyobb nehézségeket képes leküzdeni a **feladatteljesítés örömeért**.

A játék és a munkacél elérése dicséret, vagy egyéb munkadíj hiányában is kielégíti, maga a feladat elvégzése is motiválja (hosszabb ideig tartó tevékenységben azonban többször kell motiválni). A munka és a munka célja maga az örömforrás, így azt önmagában is jutalomként éli meg.

Barkácsolás - **3-4 éves** korban a gyermeket már be lehet vonni egyszerű felületfestésbe, az eszközök kézre adásába, tépéssel, gyűrővel végzett feladatok kivitelezésébe.

4-5 évesen örömmel vesznek részt ragasztásban, vágásban, egyszerűbb hajtogatásokban, **6 évesen** pedig már minden tevékenységet lelkesen és ügyesen végeznek

Az óvodáskor - **meghatározott szabályok** - ezek a szabályok sokszor nem találkoznak a gyermek érdekeivel, mégis a cselekvése motívumaivá válnak, mert a gyermek az engedelmességgel a **felnőtt szeretetét, elismerését, dicséretét** szeretné biztosítani. Többször ismételve a gyermek szokásaivá válnak, de ez nem csak automatikusan működik, hanem el is képzei, mit kell, és mit nem szabad tennie. Később a tudatosság is bekapcsolódik a cselekvésbe, és a szabály fokozatosan tudatossá válik.

A **szabályokhoz való alkalmazkodás képessége 5-6 éves korban** válik egyre jellemzőbbé, amikor a szabályokat már **akkor is betartja**, ha azok **számára nem kedvezőek** (például a társasjátéknál meg kell várnia, míg a másik kétszer dob, vagy ő egyszer kimarad stb.).

Az akarati életben bekövetkező változások következményeként az iskolaérett gyermek magatartását, tevékenységét nem hangulatai, hanem az állandó pszichikus szerkezet irányítja és jellemzi. Az akarati élet fejlődését bizonyítja a figyelem és emlékezet szándékosságának megjelenése is.

A gyermek játéktevékenysége

Az óvodáskorú gyermek fő tevékenységi formája a játék .

A játék a valóság tükrözésének sajátos módja, melynek során átélheti a valóságban megtapasztalt élményeket és szerepeket. A játékban a valósággal ellentétben bármi lehetséges, még az is, hogy egy gyermek felnőtt legyen.

Óvodáskori játékfajták

- **Gyakorlójáték** (érzékszervi-mozgásos, vagy funkciós játék) - **célja a mozgás, a funkció öröme.**
- **Szerepjáték** - eljátszhatja, kiválaszthatja a valós életben látott szerepeket, élményeket. Amit gyermekként nem tehet meg, azt játékában a felnőtt bőrébe bújva **kipróbálhatja**, részese lehet. A szerepjáték további haszna a **szorongásoldó, feszültségcsökkentő** hatása.
- **Szabályjáték** - a gyermek játékában (sport, verseny és társas) 5 éves kor tájékán a szabályok jutnak elsődleges szerephez. Ehhez szükséges, hogy késleltetni tudja cselekvési és mozgásvágyát, tudja a cél érdekében bizonyos szabályzóknak alárendelni viselkedését, illetve legyen képes konkrét fogalmi gondolkodásra, amely a szabály megértésének az alapja.

A szabályjáték játszásához elengedhetetlenül szükséges a szabálytudat.

Az óvodás ábrázoló tevékenysége

Fontos **önkifejező** eszköz az ábrázolás (rajzolás, festés, gyurmázás stb.).

Eleinte csak firkálgatás - a tevékenységnek **pusztán funkciója van, és nem célja.**

A **3 éves** gyermek rajza **szélsőséges**, vannak, akik teljesen felismerhetetlen krikzkrakszokat vetnek papírra, más 3 évesek rajza már kezd felismerhetővé válni.

Eleinte emlékképeire, képzeteire támaszkodik (például egy váza lerajzolásakor nem veszi szemügyre, hanem az **emlékeiben őrzött képeket** veti papírra, azt rajzolja le, ahogyan az ő fejében van).

5 éves korra **szemléletvezérlésű** - rajzolás közben újra és újra szemügyre veszi az ábrázolás tárgyát, hogy minél jobban hasonlítson rá a rajz.

Az óvodás rajza aszerint, hogy az ábrázolt dolgok mely részlete fogja meg őt leginkább érzelmileg, **aránytalan**. Az aránytalanság fokozatosan vált át **egyre valóságosabb** kifejező ábrázolásmódra.

Ekkor már nem az érzelem, hanem **az értelem vezérli a rajztevékenységet**, igyekszik minél **valóságosabban, objektívebben** ábrázolni a dolgokat.

3-4 éves gyermek rajzaiban nincs minden a helyén, **nincs meg a tárgyak szemléletes rendje**, gyakran előfordul, hogy összetartozó dolgok távolabb kerülnek egymástól (pl.: egy ház kéménye messzebb van a tetőtől).

Az óvodáskori rajzok jellemzője az **átlátszóság**, mivel tudja, hogy mi található például egy huszár lerajzolásakor a nem látható oldalán, vagy a ház belsejében, ezért ezeket látható formában rajzolja meg, (a huszár mindkét lábát, vagy a ház berendezését).

Az óvodáskorú gyermek rajzfejlődése

Megjelenik az **ábrázolás szándéka**, de a szemlélet és rajzolási technika miatt eleinte ellentmondás keletkezik.

Az óvodás **tagolatlan egészet lát és él meg**, de lerajzolni azt, amit lát, még csak részletről részletre tudja (pl.: embert akar rajzolni, de nem embert, hanem fejet, kezét és lábat csinál).

Ezt a szakaszt a **szintetizálás képtelensége** jellemzi, és az ebből fakadó ábrázolási furcsaságok a gyermeki szemléletnek azt a sajátosságát tükrözik, melyet **juxtapozíció**nak nevezünk.

Ezek az

- **aránytalanság** – a rajz elemei között óriási aránytalanságok vannak;
- **az érintkezésre és bennfoglalásra képtelenség** – a kalap a fej felett lebeg, a ló a levegőben vágat, illetve a szem az arcon kívülre kerül;
- **az irányok véletlenszerűek** – a tető a ház belseje felé van ábrázolva.

Nem külső mintát követ, a belső szemléleti kép pedig 3-4 éves korban szegényes. Tárgyak és dolgok szemléletes rendje hiányzik. Bármilyen elrendezés érvényes, viszonyítás nélkül.

5 évesen túljut a juxtapozíciós szemléleti módon, és **növekszik a valósághű ábrázolás igénye.**

Ábrázolásmódját sokáig az határozza meg, mit tud az ábrázolni kívánt dologról, vagyis a **szemlélet alárendelődik az ismereteknek.** Ez az **intellektuális realizmus** – a gyermek a valóságnak megfelelően rajzol, de csak úgy tudja rajzolni, amit tud róla és nem úgy, ahogyan látja.

Ábrázolása **ideovizuális, képzetvezérlésű.** Gyakran kerülnek egymás mellé a valóság különböző szintjein lévő dolgok, pusztán azért, mert a gyermek fejében egyazon ismeret- vagy élménycsoportot alkotnak.

Az ideovizuális ábrázolás jellemzői

- **Átlátszóság** (transzparencia) – a nem látható részek is feltűnnek (a huszár azon lába is megjelenik a rajzon, amelyet nem láthatunk a ló testétől, vagy az autós lábai is megjelennek az autón keresztül).
- **Több szempontúság** – egyidejűleg több nézőpont megjelenése (profilképen a két szem, ház, amely több oldalról is látható egyszerre).
- **Emocionálisan felnagyított részletek megjelenése** – a rajzolónak fontos elemek kiemelése.
- **Eseményláncolatok ábrázolása** – a gyermek szalagszerűen rajzol le egy időben egymásután történt eseménysort.

Az ideovizualitás fenti jellemzői **10 éves korra** rendszerint megszűnnek és egyre inkább a **szemléleti realizmus** lesz jellemző, azaz azt akarja lerajzolni amit és ahogyan lát.

További rajzjellemzők

- **Dinamikus vonalvezetés** – arányeltolódások jönnek létre, víziószerűvé téve a rajzot.
- **Élénk, szokatlan színezés** – bár a valósághű ábrázolás igénye vezérli a gyermeket, a színek okozta öröm a rajzolás hevében fontosabbá válhat, mint a valóság.
- **Túldíszítés** – érzelmek kifejezése, érzelmi megtapadás egy témánál, ezáltal tovább „ott lehet maradni”, meg lehet hosszabbítani az élményt.
- **Aránytalanság** – a belső minta indulati telítettségéből fakad.
- **Zsúfoltság** – alakok, tárgyak tájrészletek halmozása hitelesség igényéből-, vagy indulati telítettségéből fakadóan.

Mai gyermekirodalom – meglehetősen **távol került** a hagyományos mesevilágtól.

Felnőtt piachoz idomulva – „csak szórakoztató” gyermekkönyv.

Sok az olyan könyv, amely információt közöl a még olvasni sem tudó gyermekekkel – **De!** csak akkor tanulja meg a gyerek, ha érett rá. Amit az értelmükkel nem tudnak megragadni, leperereg róluk.

Nem kívánatos hatások.

Óvodások a képernyő előtt

A gyermekek valamennyi képhordozó médiumot rendkívül szeretik.

Elektronikus kommunikációs eszközök – interaktívak, lehetővé teszik a **bevonódást**.

Miért baj?

Sok időt töltenek a képernyő előtt. Kevés idő jut egyéb, a fejlesztését segítő tevékenységekre.

Érzékelés és észlelés

Az óvodáskor kezdetére a gyermekek érzékszervei már **hasonlatosak** a felnőtt érzékszerveihez, de **működésük még nem olyan kifinomult**.

Ez sok-sok tapasztalás útján érhető el, vagyis **használat közben fejlődik (funkcionális)**. A gyermek aktívvá válása, megfelelően irányított játék előre lendíti az érzékelésé és észlelés fejlődését.

Az óvodás észlelési folyamatai közül a legnagyobb szerepe a **látási észlelésnek** van.

A korszak elején az alak és formaészlelésben az **érzelmi szinkretizmus** (érzelmi alapon való kiemelés) jellemző.

Az életszakasz végére ez átvált **értelmi szinkretizmusba**, vagyis míg kezdetben azt a részletet, sokszor lényegtelen tulajdonságot figyeli meg a szemlélt dologból, ami őt érzelmileg valamiért megragadta, későbbi **megfigyelése tudatosabbá, célirányosabbá, tervszerűbbé** válik, már nem arra helyezi a hangsúlyt, ami számára érdekes, hanem, amit logikusnak, fontosnak vél.

Színfelismerésre már három évesen képes, de meg kell tanítani neki a színek megnevezését.

A **térészlelés** kialakulása a test-séma fejlettségétől függ. A test-séma a szervezet és a környezete, valamint a szervezet és részei között fennálló térbeli relációk ismerete, az ezekből származó információk ún. **perceptuális sémákba** rendeződése.

Hosszú tanulási folyamat eredményeként vizuálisan és kinesztétikusan tudatossá válik, hogyan tölti be a teret saját testével, és tapasztalja annak határait. A térészlelés minősége az iskolai olvasás és írástanulásban meghatározó szerepet játszik.

Az óvodás gyermek **időészlelése** eleinte fejletlen. A „**most**” fogalmával már tisztában van, de a tegnap, holnap, később stb. kifejezések még nem világosak a számára. Ez az életkori szakasz végére – kb. 6 éves korra – kezd kikristályosodni, aminek fejlesztése kiemelt feladatot kell, hogy jelentsen az iskolára való felkészítés folyamatában.

Figyelem és emlékezet

Önkéntelen figyelem - arra képes figyelni, ami érzelmileg megragadta

Figyelem könnyen **fluktuál** (vándorol), elterelődik - egy tevékenység során nem elég egyszer motiválni

A szakasz végére a figyelem **tartósabbá** válik

Figyelem sokszor **perszeverál** (leragad) egy-egy dolognál, eseménynél, ami őt **érzelmileg megragadta** – figyelemmegosztás eleinte gyenge

Emlékezet is spontán jellegű, önkéntelenség jellemzi - emlékképei önkéntelenül rögzülnek, elsősorban a gyakran ismétlődő cselekvéseket, motívumokat és az őt érzelmileg megragadó dolgokat, történeteket jegyzi meg.

5 éves kortól **szándékos** emlékezet, szándékos felidézés és élményfelidézés.

Az óvodás emlékezete nem megbízható, fejlődése az aktív beszéd elsajátításának folyamatába ágyazott.

Cselekvéshez kötött emlékezés hatékonyabb.

Ha manipulálhat, játszhat egy tárggyal, azt jobban emlékezetébe tudja vésni, mint aminek csak a nevét hallja. Játékszituációban az emlékezeti tevékenység hatékonyabb, mint közvetlen feladathelyzetben.

A mese bevésését és felidézését elsősorban azok az érzelmek segítik, amelyeket a mese hallgatása közben átél.

Kiscsoport - hallott mesét **változtatás nélkül**, ugyanabban a formában szeretné hallani, az **ismerős szavak, kifejezések örömmel töltik el**.

A legkisebb eltérés esetén azonnal figyelmezteti a mesélőt. Az óvodás gyermeket nem zavarja, hogy ugyanazt a mesét már többször hallotta, sőt annál nagyobb élvezetet jelent számára, minél többször hallgathatja – **biztonságérzet**.

Az óvodás gyermek viszonylag könnyen és nagy mennyiségű verset, mesét képes emlékezetébe vésni, ami nem kíván tőle különösebb erőfeszítést.

Óvodáskorban a különböző feladatok, megbízatások, valamint az intellektuális fejlődés, a gondolkodási műveletek és az akarat fejlődésének hatására megjelenik a **szándékos emlékezet**.

A képzelet

A képzeleti tevékenység a valóság **egyedi feldolgozását** jelenti. Az emlékezetben őrzött, korábban összegyűjtött tapasztalatokat, élményeket, az agy sajátos módon újra rendezzi.

Piaget - műveletek előtti gondolkodás. Művelet - információk logikai úton, fejben való összekapcsolása. Erre az óvodás nem képes - logika helyett fantáziaszerű működés.

A gyermek képzelete nem fejlettebb a felnőtténél - kevesebb tapasztalat, élmény, emlékkép - kevesebb elemből építkezik – képzeletvilága gazdagabbnak tűnik – kevésbé ragaszkodik a valósághoz

Jellemző a **fantáziahazugság**, mely a **vágyak megvalósítására**, vagy **hiányos ismereteinek pótlására** szolgál.

Nem szándékos, vagy tudatos, hiszen valóságtól elrugaszkodott hazugságát ő maga is elhiszi.

A gyermek érzelmi fejlődése

Fontos szerepet tölt be az **érzelem**, minden cselekvés, megnyilvánulás érzelmein keresztül befolyásolható, illetve közelíthető meg.

Ekkor még **érzelmei labilisak** (egyik pillanatban boldog, kiegyensúlyozott, a másikon pedig teljes elkeseredettségbe képes átváltani), illetve **polarizáltak** (rendkívül gyorsan változhatnak egyik végletből a másikba), de ez **nem azonos a gyermek szeszélyes vagy hisztis voltával**.

Ebben a korban a gyermeket nagyfokú emocionális ingerlékenység és gyenge emocionális stabilitás jellemzi.

Érzelem fajták

- erkölcsi-szociális érzelmek
- intellektuális érzelmek
- esztétikai érzelmek

Az **erkölcsi-szociális érzelmek** - a szülőn túl már az óvónőhöz, és társaihoz is erős érzelmi szálakkal kötődik. Növekszik társas igénye – szociális jellegű érzelmek kialakulása és differenciálódása.

Barátválasztás – Eleinte azért barátkozik egyik vagy másik társával, mert annak szép játékautója, csinos ruhája van, azaz külső jellemzők szerint választ, a **nagyobbak** azonban már fontosabb szempontokat tartanak szem előtt, **megjelenik a belső értékek szerinti választás** (a barát legyen jó szívű, kedves, segítőkész). A baráti kapcsolatok **eleinte labilisak**, ám az életkor előre haladtával stabilizálódnak, állandóvá válnak.

A gyermek érzelmi életében egyre jelentősebb szerepet kapnak a **lelkiismereti funkciók**, mert a felnőtt iránti szeretet megbecsülése, elismerése, elnyerése arra motiválja, hogy tevékenységét a felnőtt elvárásai szerint végezze. Említésre méltó érzelem a **féltékenység**, amelyet a szeretett személy elvesztéséből fakadó félelem indukál.

Az óvodáskor szerepjátékai, mesedramatizálásai, bábjátékai megfelelő feltételeket biztosítanak a különböző erkölcsi érzelmek átélésére.

Az **intellektuális érzelmekben** a világ mélyebb megismerésének vágya, a kíváncsiság motivál, a felfedezés, a ráismerés, a megismerés, és az alkotás öröme funkcionál.

Az **esztétikai érzelmek** a **felnőtt mintáján keresztül** érvényesülnek, segítségével a gyermek észreveszi, és rácsodálkozik a szépre.

A gyermeket **gyönyörködtetheti** egy szép virág, egy kellemes dallam, egy hangzatos, verses ritmus is.

3-4 éves korban a **szép, egyben okos is és jó is**, azaz az esztétikai, az intellektuális és az erkölcsi érzelem még nem különül el egymástól.

Később ezek **fokozatosan differenciálódnak**.

Az óvodáskori érzelemfejlődés mutatói

- Érzelmei állandóan differenciálódnak
- Növekedik az érzelmek tartóssága
- Csökken az érzelmek labilitása
- Képesé válik új tartalmakhoz kapcsolódni
- Kiteljesednek a szociális kapcsolatai
- Fokozódik az érzelmek felett való uralkodás képessége

A gondolkodás fejlődése

A gondolkodási folyamat annak a **szükségletnek** a keletkezésével kezdődik, hogy **megoldjon egy gyakorlati feladatot**, kikerüljön egy problémahelyzetből.

A **3-6 évesek** gondolkodásában az évek előre haladtával **komoly minőségi változás** figyelhető meg.

A **cselekvő-szemléletes gondolkodástól** fokozatosan jut el a **szemléletes-képszerű gondolkodás** szintjére, végül az elvont nyelvi síkra.

Ez a következőket jelenti:

1. A **cselekvő-szemléletes gondolkodás** szintjén lévő óvodás azt a problémahelyzetet érti csak meg, ami **cselekvéshez és szemlélethez kötött**, vagyis ő maga cselekedhessen és szemlélődhessen az adott problémahelyzetben. Pl.: a nagyobb piros kocka befér-e a kisebb, zöld kockába. Ez csak akkor derül ki számára, ha kipróbálhatja, vagyis cselekszik, és közben figyel, szemlél.

2. A **szemléletes-képszerű gondolkodás** szintjén már **nincs szükség konkrét manipulálásra**, elég, ha látja a problémahelyzetet, és fejben végzi el a megoldást. Ilyenkor ránézésre, gyakorlati próba nélkül is meg tudja állapítani, hogy melyik a kisebb kocka, és melyik fér bele a másikba.

3. A gyermek gondolkodása a **beszéd fejlődésével egyre eredményesebbé** válik. Minél több mindent tud verbálisan feldolgozni, annál inkább túlhalad a cselekvő-szemléletes, és szemléletes-képszerű gondolati szinten. Így eljut az **elvont nyelvi gondolkodásig**, amikor a látvány, a szemléltetés sem kell ahhoz, hogy egy problémát megoldjon. **Ekkor már mindent fejben végez.**

Testi fejlettség

- Teste arányosan fejlett, teherbíró. Mozgása egyre inkább összerendezett, koordinált, csakúgy, mint kezének finommozgásai. Testalkata az első alakváltozás következtében arányossá válik. Képes befolyásolni, szándékosan irányítani mozgását, viselkedését, testi szükségleteit.

Pszichés vonatkozás

- Érdeklődést, nyitottságot mutat a környezete felé, értékelése, észlelése egyre jobban fejlődik. Az önkéntelen figyelem és az emlékezés mellett, megjelenik a szándékos emlékezés és figyelem. Gondolkodásában képes elszakadni a cselekvéstől és a szemléletességtől, elemi fogalmi gondolkodása kezd kialakulni. Megfelelő hangsúllyal és tempóval képes folyamatosan, érthetően kommunikálni, végighallgatja, ha más beszél. Elemi ismeretei vannak önmagáról és környezetéről, képes pontosan elmondani a nevét, lakcímét, szülei nevét, foglalkozását. Ismeri a napszakokat, évszakokat, észre veszi az időjárás és az öltözködés közti összefüggéseket. Elemi mennyiségi ismeretekkel rendelkezik. Tisztában van a gyalogosközlekedés alapvető szabályaival, azokat a gyakorlatban is tudja alkalmazni.

Szociális érettség

- Képes a felnőttekkel és kortársakkal aktívan és eredményesen együttműködni, tartson be elemi szabályokat, rendelkezzen kellő önfegyelmel, feladattudattal és felelősségérzettel.

Az iskolaéretlenség okai

- környezeti és nevelési ártalmak különböző fajtái
- belső kontrollfunkciók, feladat- és szabálytudat megfelelő szintjének hiánya
- enyhe idegrendszeri sérülések
- testi fejletlenség
- retardált fejlődés
- éppen csak betöltött 6 életév
- ingerszegény környezet
- túlzott impulzivitás, mozgásosság
- érzelmi kiegyensúlyozatlanság
- társas alkalmazkodás és együttműködési készség alacsony szintje
- nevelési hibák, elhanyagolás, túlkényeztetés

Köszönöm a megtisztelő figyelmet!

www.jozsefistvan.hu

Dr. József István PhD okl. szakpszichológus